

Zwalczanie chorób wirusowych bydła typu IBR/IPV oraz BVD-MD

Zbigniew Urny

Polska Federacja Hodowców Bydła i Producentów Mleka

Na wniosek Polskiej Federacji Hodowców Bydła i Producentów Mleka uruchomiony zostanie dobrowolny program zwalczania chorób wirusowych u bydła typu IBR/IPV oraz BVD-MD.

IBR/IPV (zakaźne zapalenie nosa i tchawicy/otręt bydła) jest obecnie uważane za jedno z największych zagrożeń w chowie i hodowli bydła. Powoduje poronienia, zmniejszoną wydajność mleka, zmniejszenie pobierania karmy, zapalenie wymienia, a co za tym idzie – konkretne straty ekonomiczne związane ze złym funkcjonowaniem stad. Kraje europejskie wolne od IBR/IPV to: Dania, Finlandia, Szwecja i Austria, natomiast w trakcie uwalniania są Niemcy, Czechy, Belgia, Hiszpania i Włochy.

BVD-MD (wirusowa biegunka bydła i choroby błon śluzowych) powoduje w stadach krów spadek wydajności mlecznej, biegunki i objawy duszności u zwierząt, nieskuteczne krycia, poronienia, wczesne obumieranie zarodków, wysoki wskaźnik upadków cieląt. Wszystkie to przynosi straty ekonomiczne. Amerykanie oszacowali straty w wysokości 10-40 mln dolarów na 1 mln wycieleń. Duńczycy ocenili, że po 4 latach wdrażania programu zwalczania BVD-MD zysk netto może wynieść 24 mln dolarów, natomiast Norwegowie wyliczyli, że program stał się dla nich opłacalny już po 2 latach wdrażania. Według Szkotów usunięcie zwierząt trwale zakażonych wirusem BVD-MD pozwala odchowić dodatkowo 3-4 cielęta więcej na każde 100 zwierząt w stadzie.

W Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi odbyło się 26 stycznia 2015 r. robocze spotkanie przedstawicieli Polskiej Federacji Hodowców Bydła i Producentów Mleka (PFHBiPM), Państwowego Instytutu Weterynaryjnego – Państwowego Instytutu Badawczego w Puławach (PIW-PIB w Puławach), Departamentu Bezpieczeństwa Żywności i Weterynarii Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz Krajowej Rady Izb Rolniczych z Głównym Inspektorem i Głównym Lekarzem Weterynarii Markiem Pirsztukiem na temat wdrożenia dobrowolnego programu zwalczania chorób wirusowych u bydła IBR/IPV oraz BVD-MD.

Celem spotkania było omówienie zagadnień związanych z planowanym wdrożeniem, na wniosek PFHBiPM, dobrowolnego programu zwalczania tych chorób wirusowych w stadach bydła.

Jak zaznaczył na wstępie spotkania Leszek Hądzlik, prezydent PFHBiPM, już we wrześniu 2009 r. na konferencji w Puławach hodowcy opowiedzieli się za opracowaniem i uruchomieniem takiego programu. Uznali bowiem, że obie te jednostki chorobowe są na tyle poważne i szkodliwe dla hodowli bydła, że należałoby z nimi walczyć i dążyć do poprawy efektywności produkcji mleka. Dodać tu należy, że IBR/IPV podlega w Polsce obowiązkowi rejestracji i badaniom kontrolnym oraz posiada uregulowania prawne w UE. Z kolei BVD-MD również podlega w Polsce obowiązkowi rejestracji, ale nie ma unijnych uregulowań prawnych.

Jak się później okazało, uruchomienie takiego programu w owym czasie było niemożliwe, bo w obowiązującej ustawie o ochronie zdrowia zwierząt brakowało przepisu pozwalającego PFHBiPM ubiegać się o opracowanie takiego programu, a następnie jego wdrożenie. PFHBiPM była zmuszona czekać aż do 2013 roku na nowelizację ustawy o ochronie zdrowia zwierząt i usilnie walczyć o wprowadzenie do niej odpowiedniego zapisu, i to tylko w odniesieniu do dobrowolnych programów zwalczania chorób zakaźnych, przy których całkowite koszty badań i uwalniania stad od tychże chorób przypisane zostały właścicielom zwierząt. Wprowadzenie bowiem podczas nowelizacji ustawy zapisu

o urzędowym zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt, w tym IBR/IPV oraz BVD-MD, z udziałem finansowym budżetu państwa, w ogóle nie wchodziło w rachubę. Taki zapis po prostu był niemożliwy do wprowadzenia. W zaistniałej sytuacji PFHBiPM miała do wyboru dwa wyjścia: albo zrezygnować całkowicie z idei i zapisów o uwalnianiu stad zwierząt od chorób zakaźnych, albo lobbować na rzecz programów dobrowolnych, realizowanych w ramach kosztów ponoszonych przez hodowców. Biorąc pod uwagę oczekiwania hodowców i możliwości prawne uznaliśmy, że trzeba od czegoś zacząć, a potem szukać rozwiązań wsparcia finansowego. Nawet wybór programów dobrowolnych wcale nie rodził się bez kłopotów. Musieliśmy wspólnie z PIW-PIB w Puławach i kierownictwem Departamentu Bezpieczeństwa Żywności i Weterynarii Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi walczyć w Sejmowej Komisji Rolnictwa i Rozwoju Wsi o umieszczenie stosownego zapisu. Taki zapis ostatecznie pojawił się w art. 57d nowelizowanej ustawy o ochronie zdrowia zwierząt (Dz.U. z 2014 r., poz. 1539), mówiący między innymi o tym, że:

– Główny Lekarz Weterynarii, na wniosek organizacji zrzeszającej podmioty prowadzące działalność w zakresie utrzymywania zwierząt gospodarskich, może opracować program zwalczania chorób zakaźnych zwierząt, mając na względzie ułatwienie handlu zwierzętami i produktami pochodzenia zwierzęcego w rozumieniu przepisów o produktach pochodzenia zwierzęcego oraz poprawę sytuacji epizootycznej kraju.

– Program jest realizowany pod nadzorem organów Inspekcji Weterynaryjnej przez podmioty, które przystąpiły do niego dobrowolnie.

– Koszty realizacji programu, w tym koszty pobierania próbek i badań laboratoryjnych próbek oraz koszty nadzoru sprawowanego przez organy Inspekcji Weterynaryjnej, ponoszą podmioty realizujące program.

– Minister właściwy ds. w rolnictwa może wprowadzić, w drodze rozporządzenia, program na terytorium RP lub jego części, mając na względzie ułatwienie handlu zwierzętami i produktami pochodzenia zwierzęcego w rozumieniu przepisów o produktach pochodzenia zwierzęcego oraz poprawę sytuacji epizootycznej kraju.

Dopiero pojawienie się art. 57d umożliwiło PFHBiPM podjęcie stosownych działań w zakresie opracowania i wdrożenia programu. Wtedy to, na wniosek Polskiej Federacji, program opracował PIW-PIB w Puławach, wspólnie z Głównym Inspektorem Weterynarii. Program oparty został w szczególności na zapisach decyzji Komisji nr 2004/558/WE z dnia 15 lipca 2004 r. wdrażającej dyrektywę Rady nr 64/432/EWG w sprawie dodatkowych gwarancji dla handlu wewnątrzspółnotowego bydłem, odnoszących się do zakaźnego zapalenia nosa i tchawicy bydła i zatwierdzenia programów zwalczania przedstawionych przez Państwa Członkowskie. Załącznik III do tej decyzji określa warunki weterynaryjne dla uznania siedzib stad (gospodarstw) za wolne od zakażenia wirusem IBR/IPV (BHV1).

Główne założenia programu:

1. PFHBiPM odpowiedzialna jest za prawidłową realizację programu przez posiadaczy siedzib stad krów mlecznych objętych programem.

2. Program dotyczy uwalniania stad bydła mlecznego od chorób wirusowych IBR/IPV oraz BVD/MD na zasadach dobrowolnych na terenie całego kraju.

3. Program zawiera informacje szczegółowe, tryb i podstawy prawne ubiegania się o status stada wolnego od chorób wirusowych IBR/IPV oraz BVD-MD. Stada, które szczepią zwierzęta, nie mogą otrzymać statusu stada wolnego od IBR/IPV. Dopiero po zaprzestaniu szczepień, zlikwidowaniu ostatniego zwierzęcia zakażonego i wykonaniu badań krwi będą mogły ubiegać się o tenże status. Według stanowiska przedstawicieli PIW-PIB w Puławach, szczepienie bydła w stadzie powinno się odbywać do momentu wyeliminowania ze stada wszystkich zwierząt gE+.

4. Program zawiera również zapisy dotyczące utrzymania statusu stada wolnego, zawieszenia tego statusu i przywrócenia statusu stada wolnego od IBR/IPV oraz BVD-MD.

5. Każdy hodowca bydła za pośrednictwem PFHBiPM będzie miał możliwość przystąpienia i wyboru jednego z wariantów uczestnictwa w programie:

- zwalczanie jednoczesne IBR/IPV oraz BVD-MD,
- zwalczanie tylko IBR/IPV,
- zwalczanie tylko BVD/MD.

6. Pełne koszty uczestnictwa w programie pokrywają hodowcy bydła.

7. Celem ostatecznym programu będzie nadanie przez Powiatowego Lekarza Weterynarii stadom uczestniczącym w programie statusu gospodarstwa wolnego od zwalczanych jednostek chorobowych.

8. Inspekcja Weterynaryjna, w szczególności Powiatowy Lekarz Weterynarii, nadzorować będą realizację programu w zakresie spełniania przez właścicieli zwierząt (siedziby stada) objętych programem warunków weterynaryjnych, na podstawie których uznawane będą ich stada za wolne od zakażenia wirusem IBR/IPV (BHV1).

9. Powiatowy Lekarz Weterynarii, po spełnieniu ww. wymagań, będzie uznawał, na wniosek właściciela – posiadacza zwierząt, dane stado za wolne od wirusa IBR/IPV bądź BVD-MD.

10. Próbkę do badań w ramach programu pobierane będą przez lekarzy weterynarii prywatnej praktyki, opiekujących się poszczególnymi stadami krów mlecznych. Wszyscy lekarze, o których mowa powyżej, muszą zostać zgłoszeni przed rozpoczęciem programu do powiatowego lekarza weterynarii, właściwego na miejsce położenia siedziby stada, które będzie objęte programem. Zgłoszenia dokonuje PFHBiPM lub posiadacz siedziby stada, podając imię, nazwisko i numer prawa wykonywania zawodu lekarza weterynarii. W przypadku zmiany lekarza weterynarii fakt ten należy natychmiast zgłosić do właściwego powiatowego lekarza weterynarii.

11. Program składa się z dwóch części:

- część I to PROGRAM ZWALCZANIA ZAKAŻNEGO ZAPALENIA NOSA I TCHAWICY/OTRĘTU BYDŁA (IBR/IPV) W STADACH KRÓW MLECZNYCH;
- część II to PROGRAM ZWALCZANIA WIRUSOWEJ BIEGUNKI BYDŁA I CHOROBY BŁON ŚLIZOWYCH (BVD-MD) W STADACH KRÓW MLECZNYCH.

Założenia organizacyjne i merytoryczne uruchomienia programu:

1. Zakłada się uruchomienie programu w II półroczu 2015 r. rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi na wniosek Głównego Lekarza Weterynarii.

2. Rozporządzenie Ministra będzie niezbędne z punktu widzenia nadawania przez powiatowych lekarzy weterynarii Certyfikatów stad wolnych od chorób wirusowych.

3. Do czasu uruchomienia programu nastąpi doprecyzowanie takich zagadnień jak:

- czas trwania programu (wg wstępnych założeń 5 lat),
- korzyści wynikające z jego realizacji,
- dostępność dla właścicieli wszystkich stad bydła,
- zadania i obowiązki hodowców oraz lekarzy weterynarii,
- orientacyjne koszty realizacji i uczestnictwa w programie,
- możliwości automatycznego generowania w systemie SYMLEK KARTY ZDROWIA BYDŁA.

PFHBiPM, jako podmiot odpowiedzialny za prawidłową realizację programu przez posiadaczy zwierząt, informować będzie na bieżąco wszystkich hodowców bydła o ostatecznych uregulowaniach i zapisach dotyczących zwalczania IBR/IPV oraz BVD-MD. Z powyższych względów, mimo że dostępność do programu pojawi się dopiero w II półroczu 2015 roku, postanowiliśmy już dzisiaj poinformować wszystkich hodowców bydła, zwłaszcza mlecznego, o ofercie podjęcia dobrowolnej walki z uwolnieniem swoich stad od chorób wirusowych typu IBR/IPV oraz BVD-MD.

Głos w dyskusji

Himalaje postępu ... cd.

Stanisław Wajda

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Z dużym zainteresowaniem przeczytałem opublikowany na łamach „Przeglądu Hodowlanego” nr 2/2015 artykuł pt. „Głos w dyskusji. Himalaje postępu...”, dotyczący projektu badawczego *Optymalizacja produkcji wołowiny w Polsce zgodnie ze strategią „od widelca do zagrody”*. Do włączenia się do dyskusji zachęciło mnie końcowe stwierdzenie prezesa Jerzego Wierzbickiego, autora tego artykułu, który pisze: (...) *tylko taka wymiana poglądów jest pożyteczna, która jest dyskusją, tzn. taką, w której motywem i motywacją stron jest poznanie innego spojrzenia na sprawę, analiza argumentów przeciwnych i wypracowanie wspólnego poglądu na problem bądź uzgodnienie rozbieżności*.

Czytając artykuł prezesa J. Wierzbickiego można by odnieść wrażenie, że klasyfikacja bydła rozpoczęła się z chwilą uruchomienia projektu ProOptiBeef. Prowadząc przez około pół wieku badania z zakresu obrotu przedubojowego i klasyfikacji zwierząt rzeźnych chciałbym przypomnieć, że Polska ma duże tradycje także w klasyfikacji poubojowej bydła. Już w roku 1975 doc. W. Buchwald z Centrali Przemysłu Mięsnego w Warszawie, wspólnie z pracownikami Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie opracowali i wdrożyli poubojową klasyfikację bydła. Klasyfikacja ta była oparta na podobnych zasadach, według których prowa-

dzono skup bydła we Francji, ale dostosowano ją do wartości rzeźnej bydła krajowego. Klasyfikację tę wdrożono we wszystkich zakładach mięsnych w kraju pod nazwą „skup na wagę bitą ciepłą”. Ocena ta była subiektywna, uwzględniająca stopień rozwoju umięśnienia i masę tuszy. Stopień rozwoju umięśnienia oceniano metodą punktową, oceniając umięśnienie zadu, lędźwi i łopatki.

Po uwolnieniu cen skupu bydła wprowadzono system klasyfikacji EUROP, który początkowo opierał się na Polskiej Normie PN-A-82001/A2 oraz Rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 23 maja 1996 roku. W oparciu o tę normę klasyfikacja poubojowa bydła w systemie EUROP była wdrażana przez pracowników Instytutu Przemysłu Mięsnego i Tłuszczowego w Warszawie (dr H. Wichłacz) i pracowników ART w Olsztynie (S. Wajda). Pomocne w tym zakresie były m.in. projekty Fundacji Pomocy dla Rolnictwa FAPA nr 910503-12/274P, realizowany ze środków PHARE pt. „Produkcja i rynek kulinarnego mięsa wołowego” i projekt FAPA nr P 9312-08-02/504 „Hodowla bydła ras mięsnych i zasady produkcji kulinarnego mięsa wołowego”. W obu tych projektach brali udział specjaliści z Francji. Także pomoc we wdrażaniu klasyfikacji EUROP miał zatwierdzony przez Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej Program rozwoju hodowli bydła mięsnego w Polsce, opracowany przez zespół pod kierunkiem prof. H. Jasiorowskiego.

Każdy kraj, który deklarował chęć wstąpienia do Unii Europejskiej przedstawiał w Brukseli stan przygotowania poszczególnych gałęzi produkcji. Brałem udział w delegacji rządowej i przedstawiałem w Brukseli stan produkcji mięsa i stan wdrażania systemu klasyfikacji EUROP tusz wieprzowych, wołowych, cielęcych oraz baranich. Referowałem także plan i terminy dostosowania tego systemu w Polsce do wymagań UE. Z mojej inicjatywy powstał projekt badawczy PHARE pt. „Dostosowanie systemu klasyfikacji zwierząt rzeźnych EUROP do wymogów